

ANALYYSIT

Uusi tupakkalaki tuli – miten kävi nuuskan maahantuonnin?

PEKKA SALMINEN & RISTO FONSELIUS & EEVA OLLILA

Johdanto

Suomi on ensimmäisenä maana maailmassa kirjannut lakiin tavoitteeksi tupakoinnin lopettamisen vuoteen 2040 mennessä. Uuteen, vuonna 2016 voimaan tulleeseen tupakkalakiin hyväksyttiin tavoitteeksi nikotiinin Suomi vuoteen 2030 mennessä.

Laaja-alainen tupakkatyö on tuottanut tulosta, ja etenkin nuorten tupakoinnin määrä on laskeutunut voimakkaasti. Sen sijaan muiden nikotiinituotteiden – ennen kaikkea nuuskan, mutta aivan viime vuosina myös sähkösavukkeiden – käyttö on lisääntynyt nuorten keskuudessa. Vuonna 2014 suomalaisista 15–64-vuotiaista miehistä 5,6 prosenttia käytti nuuskaa päivittäin tai silloin tällöin. Naisilla vastaava luku oli vain 0,4 prosenttia. (Helldan & Helakorpi 2015.) Nuorten miesten, ja etenkin nuorten poikien, keskuudessa nuuskan käyttö on kuitenkin huomattavasti aikuisväestöä yleisempää. Vuonna 2015 silloin tällöin tai päivittäin nuuskaavia poikia oli 14-vuotiaista 4 prosenttia, 16-vuotiaista 12 prosenttia ja 18-vuotiaista 17 prosenttia. Tyttöjen nuuskaaminen on edelleen huomattavasti poikia harvinaisempaa, joskin sekin on viime vuosina hieman yleistynyt. Prosentti 14-vuotiaista tyttöistä nuuskasi silloin tällöin tai päivittäin, 16-vuotiaista nuuskasi 3 prosenttia ja 18-vuotiaista 5 prosenttia. (Kinnunen & al. 2015.)

Kirjoittajat kiittävät lämpimästi Suomen Syöpäyhdistyksen kehittämispäällikkö Seppo Soine-Rajanummaa tämän selvityskokonaisuuden asiantuntevasta hallinnoinnista ja kommentoinnista sekä erityisasiantuntija Kirsi Hakalaa taustatyöstä erityisesti Ruotsin nuuskakauppaan ja siihen liittyvän lainsäädännön toimeenpanoon liittyvissä kysymyksissä.

Myös armeijassa on havahduttu nuuskan käytön yleistymiseen. Tammikuussa 2014 Santahaminassa varusmiespalveluksensa aloittaneista peräti 41 prosenttia ilmoitti käyttävänsä nuuskaa ainakin satunnaisesti. Karjalan prikaatissa vastaava luku oli 29 prosenttia ja Kainuun prikaatissa 24 prosenttia (Stumppi.fi, 2014).

Tiedot nuuskan käytön yleistymisestä ovat yllättäviä, koska lain mukaan nuuskaa ei saa Suomessa myydä ja sitä saa tuoda maahankin rajoitetusti ja vain omaan käyttöön. Lähes kaikki Suomessa käytettävä nuuska on ruotsalaistyyppistä. Se on jauhetun tupakan ja makuaineiden kosteutettu seos, joka pakataan noin 10–50 gramman rasioihin joko irtonuuskana tai annospusseina. Nuuska on tupakkatuote, joka sisältää runsaasti nikotiinia ja aiheuttaa näin ollen riippuvuutta. (Wickholm & al. 2012.)

Nuuskan matkustajatuonnista ei ole tarkkoja tilastotietoja. Valvira julkaisee TNS Gallupin viikoittaisiin haastatteluihin perustuvaa matkustajatuontiseurantatutkimusta, mutta tiedot ovat epätarkkoja, joskin suuntaa-antavia. Näihin tietoihin perustuen nuuskan matkustajatuonti oli vuodesta 2009 vuoteen 2015 lisääntynyt yli 68 prosenttia ja vuosi 2015 oli nuuskan maahantuonnin ennätysvuosi. Seurantatutkimuksessa ei eritellä nuuskan tuontireittejä. Vuonna 2015 jopa 38 prosenttia kertoi tupakkalain asetusten vastaisesti tuovansa nuuskaa jonkun toisen käyttöön ja noin viidennessä sanoi tuoneensa tuolloisen tupakkalain asettamien rajoitusten vastaisesti nuuskaa yli 30 rasiaa kerralla. (Valvira 2015.)

Tämän analyysin tarkoituksena on selvittää, miten nuuska kulkeutuu suomalaisten nuorten käyttöön: mistä nuuskaa ostetaan, kuka sitä ostaa ja miten nuuskan maahantuontiin liittyvät säädökset

ja niiden valvonta vaikuttavat. Selvitykset tehtiin vuosina 2015 ja 2016, eli ensin entisen tupakkalain säädösten ja sitten uuden, elokuussa 2016 voimaantulleen tupakkalain säädösten aikana. Seuraavassa käymme ensin läpi säädöspohjan ja sitten tehdyt selvitykset ja niiden tulokset sekä niistä vedettävät johtopäätökset.

Maahantuontia koskeva lainsäädäntö ja sen valvonta

Nuuska ei ole EU-maissa kaupan Ruotsia lukuun ottamatta.¹ Ruotsi sai EU:hun liittyessään poikkeusluvan pitää nuuskan myynnissä kotimarkkinoillaan, mutta lupasi samalla huolehtia kaikin mahdollisin keinoin, ettei nuuskaa saateta muiden EU-maiden markkinoille.² Ruotsista poistuva matkustaja saa kuitenkin Ruotsin lain mukaan viedä nuuskaa maasta omaan käyttöönsä, mutta matkailijalle henkilökohtaisen käyttöön sallittuja vientimääriä ei ole täsmennetty lainsäädännössä.³

Suomen tupakkalaki (L 13.8.1976/693) uudistettiin vuonna 2016; uusi laki astui voimaan 15.8.

Aiemman lain mukaan nuuskaa sai tuoda omaan henkilökohtaiseen käyttöön korkeintaan 1 500 grammaa ja korkeintaan 30 rasiaa (Tupakkalain L 13.8.1976/693, muutos 20.8.2010/698). Uuden elokuussa 2016 voimaan astuneen tupakkalain (L 549/2016) mukaan nuuskaa saa tuoda korkeintaan 1 000 grammaa vuorokaudessa omaan henkilökohtaiseen käyttöön, eikä rasiämäärää koskevaa rajoitusta enää ole. Lausuntokierroksella olleen lakiluonnoksen mukaan nuuskan matkustajatuonti olisi rajoitettu 500 grammaan, mutta hallituksen esitykseen määrä oli noussut 1 000 grammaan, mikä myös hyväksyttiin uuteen lakiin (L 549/2016, 63. §). Samalla laivanvarustajat lupasivat parantaa myynnin valvontaa tekemällä matkalippuihin merkinnän nuuskan myynnistä (HE 15/2016 vp, 60).

Uuteen tupakkalakiin tuli myös aikarajoja koskevia lisäyksiä: Nuuskan matkustajatuonnin

¹ EU:n tupakkatuote direktiivi, 2001/37/EC Artikla 8 ja 2014/40/EU, artikla 17.

² Neuvoston asiakirja Norjan kuningaskunnan, Itävallan tasavallan, Suomen tasavallan ja Ruotsin kuningaskunnan liittymisehdoista ja niiden sopimusten mukautuksista, joihin Euroopan unioni perustuu – Liite XV- luettelo – Luettelo, josta määrätään liittymisasiakirjan 151 artiklassa – X sekalaista, kohta a.

³ SFS-Förordning (1994:1266) om förbud mot utförsel av snus.

suhteen tarkennettiin, että sallittu nuuskamäärä (1 000 grammaa) koskee vuorokauden aikana tuotavaa määrää. EU:n ulkopuolelta maitse, eli käytännössä Venäjältä, saapuvien tupakkatuotteiden maahantuontiin lisättiin säädös, että niitä saa tuoda maahan vain vähintään 24 tuntia kestäneen vierailun puitteissa.

Ahvenanmaalla on oma tupakkalakinsa, ja sen mukaan nuuskan myynti on kielletty Ahvenanmaan alueella sekä Suomen aluevesillä muttei Ruotsin aluevesillä.⁴ Ahvenanmaan saamien verolainsäädäntöä koskevien poikkeusten nojalla Ahvenanmaan kautta liikennöivillä laivoilla nuuskaa voidaan myydä verottomana (L 30.12.1996/1266).

Tulli on Suomen laissa säädettyjen maahantuontikieltojen ja -rajoitusten noudattamista valvova viranomainen. EU:n sisämarkkinarajoilla valvonnan keinot ovat rajoitettuja (Tullilaki 304/2016), sillä tulli ei voi pysäyttää rajanylittäjiä ilman merkittävää epäilystä.

Aineisto ja metodit

Media- ja keskustelupalsta-analyysi

Heinäkuussa 2015 ja uudestaan syyskuussa 2016 kerättiin internetin hakukoneiden avulla media- ja keskustelupalsta-aineistot. Media-aineistossa käytiin läpi kaikki hakukoneiden avulla löydetyt uutiset tammikuun 2010 ja syyskuun 2016 välillä, joissa mainittiin sana nuuska. Keskustelupalsta-aineistoissa käytiin läpi keskustelulangat samoilla hakukriteereillä. Tarkemmin perehdyttiin nuuskaan ja sen käyttöön erikoistuneiden nuuskaaja.com ja nuuskaorg.foorumi.biz -sivustojen nuuskan maahantuontia käsitteleviin keskustelulankoihin tulleisiin viesteihin. Tarkemmin käsitelty aineisto käsitti yhteensä 2 386 viestiä. Nuuskaorg.foorumi.biz -sivusto on suljettu alkuvuoden 2016 aikana. Aineistoa käytettiin sen tiedon syventämiseen, mitkä ovat tärkeimmät nuuskan maahantuonnin kanavat, minkälaisia huomioita käyttäjillä on viranomaistoiminnasta ja mitä nuuskan maahantuonnista ja sen valvonnasta tiedetään.

⁴ Landskapslag om ändring av tobakslagen för landskapet Åland, Nr 52, 2016, Landskapslag om ändring av 2a och 2b §§ tobakslagen för landskapet Åland Nr 101, 2007.

Asiantuntijahaastattelut

Asiantuntijahaastatteluita tehtiin viisi. Haastattelujen pääasiallinen tarkoitus oli auttaa muodostamaan laajempi ja kokonaisvaltaisempi tilannekuva nuuskan maahantuonnista, markkinoinnista ja käytöstä. Haastattelut muistuttivat luonteeltaan teemahaastatteluita, jossa kysymykset kohdentuvat tiettyihin ennalta valittuihin teemoihin, mutta niiden käsittelyn järjestystä ei ole ennalta päätetty (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Haastatelluista kolme oli Tullin edustajia, yksi sosiaali- ja terveysministeriön ja yksi kansanterveysjärjestön edustaja.

Havainnointi myyntipaikoilla

Havainnointia tehtiin vähittäismyyntipisteissä ja niiden edustoilla toukokuun 2015 ja marraskuun 2016 välillä siten, että Haaparannassa havainnointia tehtiin kaiken kaikkiaan yhdeksänä, ruotsinlaivoilla kahdeksana ja Uumajassa kahtena päivänä. Havainnointipäivät ajoitettiin molemmin puolin tupakkalain uudistusta. Venäjän puolella, lähellä Suomen rajaa sijaitsevassa Svetogorskissa tehtiin havainnointia yhtenä päivänä vuonna 2015.

Havainnoinnin pääasiallisena tavoitteena oli saada käsitys siitä, millaisia nuuskan myyntimäärät ovat ja kuinka suuri osa siitä myydään suomalaisille. Huomiota kiinnitettiin lisäksi nuuska-kauppojen ja laivojen nuuskaa koskevaan informaatioon sekä myynnissä olevaan nuuskavalikoimaan. Havainnointi toteutettiin niin sanottuna ei-osallistuvana eli suorana havainnointina, jossa tutkittavan ympäristön tapahtumiin yritetään vaikuttaa mahdollisimman vähän (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Läsnaolo nuuskakaupoissa ja niiden välittömässä läheisyydessä oli väistämättä näkyvää, mutta varsinaiset havainnoinnin motiivit eivät tulleet havainnointia tehtäessä ilmi.

Saadaksemme kuvan suomalaisten ostajien osuudesta Haaparannan nuuskakauppojen asiakaskunnasta, tarkkailimme nuuskakauppojen eteen saapuvien autojen rekisterikilpiä sekä autoista nuuskakupassa käyneiden henkilöiden ostoksia neljän päivän ajan. Rekisterikilpien havainnointia tehtiin myymälöiden välittömässä läheisyydessä kolmessa neljästä Haaparannassa sijaitsevasta nuuskan myyntiin erikoistuneesta liikkeestä. Neljännen havainnoimattoman myymälän, Snusgeneralenin, sisäänkäynti on suuren elintarvikekaupan yhteydessä, minkä vuoksi oli mahdotonta varmistaa, ketkä asioivat nuuskakaupassa. Mukaan otettiin kaikki autot, joiden rekisterikilvet

pystyttiin tunnistamaan. Lähes kaikki rekisterikilvet pystyttiin tunnistamaan. Rekisterikilpihavainnoinnin lopulliseksi lukumääräksi tuli 205 havaintoa. Rekisterikilvet luokiteltiin kolmeen luokkaan: ruotsalaisiin, suomalaisiin ja muihin. Kaupassa asioineiden ostoksia tarkkailtiin arvioiden sitä, sisälsivätkö ne nuuskaa. Havainnot jaettiin kahteen luokkaan: niihin, jotka ostivat nuuskaa, ja niihin, joista ei saatu varmuutta.

Koeostot

Saadaksemme kuvan siitä, miten Suomen lain mukaiset maahantuonnin rajoituksen näkyvät nuuskan ostotapahtumien yhteydessä, teimme nuuskan koeostoja vuonna 2015 Tukholman ja Suomen välillä liikennöivillä kahdella Suomen lipun alla olevalla ja yhdellä Ruotsin lipun alla olevalla laivalla, kun laivat olivat matkalla Ruotsista Suomeen päin. Uumajassa Wasalinen terminaalisissa teimme yhden ja Haaparannassa kolme koeostoa. Syyskuussa 2016 – uuden tupakkalain astuttua voimaan – koeostoja tehtiin kolmella Suomen lipun alla olevalla ja yhdellä Ruotsin lipun alla olevalla laivalla Ruotsista Suomeen päin suuntautuvalla matkalla. Risteilyaluksilla tehtyjen koeostojen avulla selvitimme myös, kysytäänkö oston yhteydessä maihinnousukorttia, kuten tupakkalain valmisteluasiakirjoissa edellytetään (HE 15/2016 vp, 60) ja estääkö puuttuva maihinnousukortti kauppojen toteutumisen. Koeostoilla ostettiin 50 kappaletta 40–50 gramman painoisia rasioita nuuskaa yhdellä ostokerralla. Yhteensä nuuskat painoivat siis 2 000–2 500 grammaa, joten maahantuonnin rajoitukset ylittyivät reilusti niin vanhan kuin uuden tupakkalain mukaan. Ostetut nuuskat hävitettiin välittömästi oston jälkeen, eikä nuuskaa tuotu Suomeen.

Mistä nuuska tulee ja miten maahan-tuontia valvotaan

Suomeen tuotavan nuuskan ostopaikat voitiin keskustelupalsta- ja media-analysien mukaan jakaa kolmeen luokkaan. Ensinnäkin nuuskaa tuodaan Suomeen rajan yli Pohjois-Ruotsista, etenkin Haaparannasta, mutta vähemmissä määrin myös Uumajasta ja mahdollisesti muiltakin Suomen rajan lähetyillä sijaitsevilta paikkakunnilta. Toisaalta nuuskaa tuodaan myös ruotsinlaivoilta, jotka voivat Ahvenanmaan verolakeihin perustuen myydä nuuskaa verovapaasti aluksillaan. Nuus-

kaa voi ostaa Silja Tallinkin ja Viking Linen ope-roimilta risteilyiltä. Kolmanneksi paikaksi, josta Suomeen maahantuotavaa nuuskaa ostetaan, mää-rittyi Suomen rajan läheisyydessä Venäjällä sijait-sevat nuuskan myyntipisteet. Keskustelupalstoilta saamamme informaation mukaan nuuskaa myy-tiin ainakin Imatran, Niiralan ja Vaalimaan raja-nylityspaikkojen läheisyydessä sijaitsevilla vähit-täismyyntipisteissä.

Nuuskaa tulee Suomeen myös lentoteitse esi-merkiksi Ruotsin ja Tanskan lentokentiltä. Vähäi-siä määriä nuuskaa saattaa tulla Suomeen myös postitse. Aiemmin nuuskan verkkokauppa oli ylei-sempää, mutta Tulli on tehostanut valvontaansa postipakettien osalta, ja nykyisin postitse maahan tulevan nuuskan määrä on Tullin edustajien mu-kaan marginaalista. Myös keskustelupalsta-aineis-tosta saatu informaatio tuki käsitystä, ettei posti ole merkittävä kanava nuuskan maahantuonnissa.

Havaintojemme ja asiantuntijahaastatteluidem-me mukaan Suomen Tulli on tietoinen nuuskan maahantuonnin tilasta. Tullin näkemyksen mu-kaan nuuskan lain määräämiä tuontirajoituksia noudatetaan pääsääntöisesti hyvin, joten uudel-la tupakkalailla voidaan katsoa tällä tavoin olevan merkitystä siihen, millaisia määriä nuuskaa tuo-daan rajan yli. Toisaalta nuuskan maahantuontiin liittyy Tullin asiantuntijoiden mukaan ammatti-maista rikollisuutta, jonka piirissä merkittävim-mät lainrikkomukset tehdään. Nuuskan vuosit-aiset takavarikot ovat rasiämääräisesti mitattuna merkittäviä, vaikka Tulli arvioi saavansa takavari-koitua vain pienen osan eli noin 10 prosenttia kai-kesta salakuljetetusta nuuskasta (MTV 2015; Sa- von seudun sanomat 2016).

Tulli on ryhtynyt toimenpiteisiin tehostaakseen Tornion tullin sisärajalvalvontaa perustamalla lisä-resurssien uuden sisärajalvalvontaryhmän. Tähän vaikutti osaltaan talvella 2015 lisääntyneen tur- vapaikanhakijoiden määrän johdosta tehostetussa tullivalvonnassa esiin nousseet havainnot erilaisten rikosten runsaasta määrästä. Sisärajalvalvontaa te- hostetaan Tullin mukaan pikkuhiljaa ja pääasiali- sena tarkoituksena on keskittyä yhtäläisesti kai- kiin tullirikoksiin, mutta sen uskotaan tehoavan myös nuuskan laittoman maahantuonnin valvon- taan. (Aamulehti 2016.) Tapauksissa, joissa tul- li on väliaikaisesti tehostanut rajavalvontaansa, se on tehnyt useita laittomasti maahantuodun nuus- kan takavarikoitunteja.

Nuuska kauppa Haaparannassa, Uuma- jan satamassa sekä ruotsinlaivoilla

Haaparanta

Haaparannan sijainti Ruotsin ja Suomen väli- sen rajan vieressä, Tornion välittömässä lähei- syydessä, tekee siitä suomalaisille houkuttelevan nuuskan ostopaikan. Haaparannassa toimiikin maantieteellisesti pienellä alueella Suomen rajan välittömässä läheisyydessä neljä nuuskan myyntiin erikoistunutta myymälää, jotka ovat Snusgrossen (Nuuskakairan tukku), Snusoutlet (Nuuskaout- let), Snuskungen (Nuuskakuningas) ja Snusgene- ralen (Nuuskakenraali).

Nuuska kauppa Haaparannassa käykin vilkkaasti. Virallisia lukuja nuuskan myynnistä ei ole jul- kisesti saatavilla, joten myyntimääriä voi arvioida vain epävirallisista lähteistä. Vuonna 2011 Haapa- rannan nuuskakaupan arvon arvioitiin olevan yli 10 miljoonaa euroa (Yle 2011). Sen jälkeen Haapa- rantaan on avattu kolme uutta nuuskan erikois- liikettä. *Pohjolan Sanomat* (2014) uutisoi vuon- na 2014, että Haaparannassa myydään 9 miljoonaa rasiaa nuuskaa vuodessa. Nuuskarasioiden hintojen vaihdella hieman alle kahdesta yli vii- teen euroon, voidaan arvioida, että vuodesta 2011 vuoteen 2014 nuuskakaupan arvo vähintään kak- sinkertaistui. Kasvu vaikuttaa yhä vain jatkuvan. Haaparannan vähittäismyynti on kasvanut viime vuosina huomattavasti muuta Ruotsia nopeam- min ja tämän on arveltu johtuvan ennen kaikkea suomalaisten ostaman nuuskan arvon kasvusta (TV4 2015). Haaparannan vilkkain nuuskaan erikoistunut liike Snusgrossen löytyykin Ruot- sin menestyneimpien yritysten listalta (Hbweb- ben 2015).

Suomalaisten osuus Haaparannan nuuskan myyntiin erikoistuneiden myymälöiden asiak- kaista on huomattava. Snuskungen-nimisen myy- mälän omistaja arvioi Ylen (2011) haastattelus- sa vuonna 2011, että hänen asiakkaistaan vähin- tään 90 prosenttia on suomalaisia. *Pohjolan Sano- mien* (2014) vuonna 2014 haastattelemat Haapa- rannan nuuskakauppiat puolestaan arvioivat, et- tä 9 miljoonasta myydystä nuuskarasiasta 80 pro- senttia menee rajanaapureihin, pääosin Suomeen, mutta pieni osa myös Norjaan.

Nuuskan myyntiin erikoistuneet myymälät pal- velevat suomeksi, myymälöiden opasteet ja mark- kinointi ovat suomeksi. Havainnoinnin aikana myymälöissä kuultiin lähes yksinomaan suomen- kielistä asiointia. Osa nuuskan myyntiin erikoistu-

neista myymälöistä markkinoi itseään aktiivisesti sosiaalisen median kanavissa, kuten Facebookissa ja Instagramissa. Markkinointia kohdistetaan suomalaisille. Tekstit on usein tuotettu ruotsin lisäksi myös suomen kielellä. Hinnatkin ilmoitetaan usein sekä kruunuissa että euroissa. Rärkein esimerkki nuuskaan erikoistuneiden myymälöiden markkinoinnista suomalaisille on kuitenkin Snusgrossen-myymlän Oulun Kärppien jääkiekkootteluissa harjoittama mainonta, jossa nuuskamainonnan kieltoa on kierretty peittämällä mainoksesta ainoastaan sana nuuska (Ilta-Sanomat 2016).

Myymlöissä ei ollut nähtävissä tietoa nuuskan Ruotsin lain mukaisista maastaviennin rajoituksista tai Suomen lain mukaisista nuuskan maahantuontia koskevista rajoituksista. Vuonna 2015 tehdyissä kolmessa koeostossa myytiin kussakin 50 nuuskarasiaa ja 2 000–2 500 grammaa nuuskaa antamatta ostajalle mitään informaatiota läheistä rajaa koskevista maahantuonnin rajoituksista. Koeostoja ei toistettu vuonna 2016.

Havainnoinnin yhteydessä koottuun rekisterikilpiaineistoon saatiin 205 autoa, joista Suomeen oli rekisteröity 170 (83 %), Ruotsiin 34 (17 %) ja luokkaan muut 1 (0,5 %), joka oli rekisteröity Norjaan. Autot luokiteltiin varmistettuihin ja varmistamattomiin nuuskaostoihin taulukoiden 1 ja 2 mukaisesti. Todellisuudessa suomalaisten osuus nuuskaa ostaneista oli vielä rekisterikilpiaineiston osoittamaa (83 %) suurempi, sillä suomalaisautoissa oli ruotsalaisautoja selvästi useampia ihmisiä ja he myös ostivat keskimäärin suurempia määriä kuin ruotsalaiset. Arviomme mukaan suomalaisten osuus Haaparannan nuuskakauppojen nuuskan ostajista on yli 90 prosenttia.

Tupakkalain uudistuksen molemmiin puolin tehdyn havainnoinnin perusteella uudistuksella ei vaikuttanut olevan suurta vaikutusta nuuskan maahantuontiin Haaparannasta. Rasiamäärissä mitattuna keskimääräiset ostokset saattavat uuden tupakkalain myötä hieman kasvaa: kevyitä nuuskarasioita saa nykyisen lainsäädännön puitteissa tuoda maahan aiempaa enemmän, kun rasiamäärien rajoituksista on siirrytty pelkkiin painorajoituksiin. Asiantuntijahaastattelumme vahvistavat tätä näkemystä. Myyntiin oli myös ilmestynyt nikotiinipitoisuudeltaan erittäin vahvoja, aiempiin verrattuna jopa viisinkertaisesti enemmän nikotiinia sisältäviä nuuskalaatuja.

Taulukko 1. Varmistettujen nuuskaostajien kansalaisuusjakauma tehdyn rekisterikilpihavainnoinnin perusteella

Kansalaisuus	N	%
Suomi	134	85,9
Ruotsi	21	13,5
Muu	1	0,6
Yhteensä	156	100

Taulukko 2. Varmistamattomien käyntien kansalaisuusjakauma tehdyn rekisterikilpihavainnoinnin perusteella

Kansalaisuus	N	%
Suomi	36	73
Ruotsi	13	27
Muu	0	0
Yhteensä	49	100

Uumaja

Haaparannan lisäksi Suomeen virtaa jonkin verran nuuskaa myös Uumajasta. Uumajaan kulkee Vaasasta nopea laivayhteys, minkä vuoksi nuuskan hakeminen Uumajasta on Vaasassa ja sen lähetyillä asuville varteenotettava tapa hankkia nuuskaa. Uumajasta nuuskan hakeminen on kuitenkin havaintojemme perusteella selvästi harvinaisempaa kuin Haaparannasta. Myös keskustelupalsta-aineistomme tukee tätä havaintoa. Vaasan ja Uumajan väliä liikennöi Wasaline, jonka omistavat Vaasan ja Uumajan kaupungit. Wasaline ylläpitää nuuskan myyntiin erikoistunutta Peterin nuuskapuoti -nimistä kauppaa Uumajan satamassa Holmsundin terminaalissa, johon laivamatkustajat ohjataan kyltein nuuskaostoksille laivasta. Nuuskapuoti sijaitsee samalla tiskillä Wasalinen check-inin kanssa, jossa palvellaan suomeksi.

Mainostaessaan kotisivuillaan risteilyitä Uumajaan, Wasaline tuo konkreettisesti esiin mahdollisuuden hoitaa nuuskaostokset Uumajan terminaalissa. Nuuskapuodin voidaankin katsoa olevan selkeä strateginen osa-alue Wasalinen liikennöinnin yhteydessä. Tästä kertoo myös selkeä integrointi muuhun toimintaan sijainteineen ja opastuksineen. Wasalinen terminaalissa vuonna 2015 suoritussa koeostossa myyjä ei informoinut nuuskan maahantuonnin rajoituksista. Wasalinen aluksella, terminaalissa tai Wasalinen verkkosivuilla ei ollut informaatiota nuuskan Ruotsin lain mukai-

sista maastaviennin rajoituksista tai Suomen lain mukaisista nuuskan maahantuontia koskevista rajoituksista. Vuonna 2015 toteutetussa koeostossa myytiin 50 rasiaa ja 2 100 grammaa nuuskaa kerralla, eikä ostajaa informoitu maahantuonnin rajoituksista.

Nuuskapuodissa hinnat on ilmoitettu ruotsin kruunuissa. Satamassa sijaitsevan myyntipisteen sijainti on paikalliseen asutukseen nähden syrjäinen, joten nuuskan myynti on todennäköisesti kohdennettu nimenomaan suomalaisille risteilymatkustajille. Havainnointimme perusteella suurin osa nuuskan ostajista onkin suomalaisia. Havainnointikerroilla nuuskan myyntimäärät olivat kuitenkin esimerkiksi Haaparannan myyntimääriä huomattavasti pienempiä. Havainnointikertojen välillä uudistuneella tupakkalailla ei näyttäneen olevan vaikutusta Uumajan nuuskakauppaan. On kuitenkin mahdollista, että Uumajassakin tehdään rasiämäärässä mitattuna suurempia nuuskaostoksia kuin ennen lain uudistusta. Uumajassa tehtyyn havainnointiin vaikutti osaltaan saapumisen ja paluun välinen lyhyt odotusaika, jolloin pidempiaikaista havainnointia oli hankala toteuttaa, sekä pienet matkustajamäärät havainnointikerroilla.

Risteilyalukset

Tukholman ja Suomen välillä liikennöivät ja Ahvenanmaalla pysähtyvät laivat ovat merkittävä nuuskan maahantuonnin kanava. Ahvenanmaata koskevien verolakien mukaan voidaan myydä nuuskaa verovapaasti Ruotsin aluevesillä, kun alus pysähtyy Ahvenanmaalla.

Laivayhtiöt eivät nykyisin julkaise nuuskan myyntilukujaan, joten emme tiedä tarkkoja nuuskan myyntimääriä. Viimeisimmät saatavilla olevat myyntiluvut ovat tammi-huhtikuulta 2011, jolloin ruotsinlaivoilla myytiin neljässä kuukaudessa lehtitietojen mukaan yli 164 000 kiloa nuuskaa (Seura 2012/2015). Nuuskarasioiksi muutettuna ruotsinlaivat myivät vuoden 2011 ensimmäisen kolmanneksen aikana yli 5 miljoonaa rasiaa nuuskaa. Jos oletetaan, että nuuskan myynti jatkuu koko vuoden tasaisena, laivoilta myytiin vuonna 2011 yli 15 miljoonaa rasiaa nuuskaa. Arviomme mukaan suurin osa laivoilta ostetusta nuuskasta tuodaan Suomeen. Havainnointimme perusteella voimme arvioida, että nuuskan myyminen on laivayhtiöille huomattavaa liiketoimintaa, ja vaikuttaisi, että suomalaiset muodostavat selkeän enemmistön laivoilta nuuskaa ostavista Ruotsista Suomeen suuntautuvilla matkoilla. Ruotsa-

laisetkin ostavat nuuskaa mutta suomalaisia harvemmin, ja heidän ostamansa määrät ovat huomattavasti suomalaisia pienempiä.

Havaintojemme perusteella nuuska tuntuu kiinnostavan esimerkiksi tupakkatuotteita enemmän, vaikka laivan Tax free -myymälöissä savukkeille on varattu huomattavasti enemmän hyllytilaa. Lisäksi nuuskan ympärillä havaittiin käytävän keskustelua nuuskan päätyemisestä tuliaisiksi muille henkilöille. Tätä tukee myös johdannossa esitetty matkustajatuontiseurantatutkimuksen aineisto.

Sekä Silja Tallinkin että Viking Linen laivoilla on uuden tupakkalain myötä kuitenkin tehostettu tiedottamista maahantuonnin rajoituksista. Siinä missä vuonna 2015 vain Suomen lipun alla olevilla laivoilla tiedotettiin maahantuonnin rajoituksista – ja sekin tehtiin varsin huomaamattomasti pienillä tarroilla – löytyi nuuskahyllyiltä syksyllä 2016 informaatiota tupakkalain uudistuksista sekä opasteita, joissa kerrotaan, kuinka monta tietyn painoista rasiaa saa lain mukaan tuoda maahan. Opasteista jää kuitenkin sellainen kuva, että maahantuonnin rajoituksista kerrotaan näkyvästi etenkin siksi, että pussinuuskaa saa nyt tuoda maahan aiempaa useampia rasioita, kun rasiämääräisistä rajoituksesta siirryttiin pelkkään painorajoitukseen. Vuosien 2015 ja 2016 välillä laivayhtiöt, etenkin Silja Tallink, ovatkin ottaneet valikoimiinsa aiempaa kevyempiä nuuskarasioita. Kevyempien nuuskarasioiden sisältö ei usein kuitenkaan ole kevyttä, vaan niihin on usein pakattu nikotiinipitoisuuksiltaan vahvempaa nuuskaa. Kevyemmät rasiat eivät ole painavampia olennaisesti halvempia, mutta niitä saa tuoda enemmän matkustajatuontina. Havainnointimme perusteella useat suomalaiset nuuskan ostajat ostivatkin uuden tupakkalain astuttua voimaan yli 30 rasian kertaostoksia.

Jokaisella tupakkalain uudistuksen molemmin puolin vuosina 2015 ja 2016 toteutetulla seitsemällä koeostokerralla myytiin 50 rasiaa ja 2 000–2 500 grammaa nuuskaa kerralla. Kaikilla ostokerroilla myytiin siis huomattavasti suurempia määriä nuuskaa kuin maahantuonnin rajoitukset sallivat. Viking Linen Suomen lipun alla olevilla aluksilla kuulutettiin maihinnousunkortin tarkistamisesta. Yhdelläkään ostokerralla ei kysytty maihinnousukorttia, saati merkattu ostosta korttiin. Ostajaa ei kertaakaan informoitu maahantuonnin rajoituksista.

Syöpäjärjestöt julkisti vuoden 2015 koeostojen tulokset tammikuussa 2016, ja tulosten julkista-

misen yhteydessä niin laivayhtiöiden edustajat kuin laivayhtiöiden edunvalvontajärjestö Suomen laivanvarustamot ry lupasi, että nuuskan myynnin käytäntöjä tullaan ruotsinlaivoilla tiukentamaan siten, ettei maahantuonnin rajoituksia ylittäviä määriä enää myytäisi (Helsingin Sanomat 2015; Syöpäjärjestöt 2015). Uuden tupakkalain valmistelun yhteydessä varustamot myös antoivat lupauksen, että ne "sitoutuvat valvomaan nuuskan myyntiä nykyistä paremmin laivaliikenteessä tekemällä matkalippuihin merkinnän nuuskan myynnistä" (HE 15/2016 vp, 60). Vuonna 2016 toteutettujen koeostojen perusteella näistä lupauksista ei kuitenkaan ole pidetty kiinni.

Venäjä

Venäjän ja Suomen välinen ostosmatkailu on jo vuosikymmeniä ollut yleistä raja-asemien läheisyydessä. Pääasiassa Venäjältä on tuotu Suomeen tupakkaa ja bensaa, koska etenkin Venäjän hintataso on niiden osalta Suomea alhaisempi. 2010-luvun taitteessa myös nuuskan tuonti Venäjältä alkoi yleistyä. Tullitarkastaja Pekka Aho on sanonut Ylen (2013) haastattelussa nuuskan tuonnin kasvun johtuvan muun muassa nuuskan tarjonnan lisääntymisestä rajan läheisissä myyntipisteissä. Vuonna 2015 tekemässämme asiantuntijahaastattelussa Venäjän roolia nuuskan maahantuonnissa ei pidetty kuitenkaan kovin merkittävänä Ruotsiin ja ruotsinlaivoihin verrattuna.

Nuuskayhtiöt ovat yrittäneet laajentaa markkinoitaan Venäjälle. Esimerkiksi vuonna 2012 nuuskayhtiö Swedish Match teki Venäjällä suositusta Parliament-savukemerkistä nuuskaversi-
on, jota oli tarkoitus myydä venäläisille (Peeters & Evans 2012). Nuuskan käyttö ei kuitenkaan yleistynyt venäläisten keskuudessa, ja keskustelupalsta-aineistostamme saakin käsityksen, että Venäjällä myydään nuuskaa lähinnä Suomen rajan läheisyydessä sijaitseissa myyntipisteissä. Vaikuttaa siltä, että ruotsalaista nuuskaa tilataan venäläisiin kauppoihin, jotta sitä voidaan myydä suomalaisille.

Vuonna 2015 suoritimme päivän ajan havainnointia Svetogorskissa, joka sijaitsee Venäjän puolella lähellä Imatraa. Havaintojen perusteella nuuskan ostaminen oli vähäistä verrattuna esimerkiksi Haaparannassa käytävään nuuskakauppaan. Tätä havaintoa tukee myös se, että nuuskaa oli myynnissä vain kahdessa neljästä havainnoidusta kaupasta. Myyntipisteissä ei ollut informaatiota nuuskan maahantuonnin rajoituksista.

Suorittamamme havainnoinnin jälkeen nuuskan tuonnissa Venäjältä on tapahtunut useita muutoksia. Tammikuussa 2016 Venäjä kielsi lailla nuuskan myynnin. Tämän odotettiin lopettavan nuuskan maahantuonnin Venäjältä Suomeen (YLE 2016). Lakia kuitenkin kierrettiin siten, että nuuskaa siirryttiin myymään tuotenimellä purutupakka, jonka myyntiä ei kielletty. Nuuskaa virtasi siis edelleen Suomeen (Imatralainen 2016).

Nuuskan tuonti Venäjältä Suomeen kuitenkin hankaloitui selvästi Suomen uuden tupakkalain myötä, jonka mukaan Suomessa asuva henkilö, joka muutoin kuin lentoliikenteessä saapuu maahan Euroopan talousalueen ulkopuolelta ja jonka matka on kestänyt enintään 24 tuntia, ei saa tuoda maahan tupakkatuotteita tai nikotiininesteitä (L 549/2016, 66. §). Näin ollen Venäjältä ei saa enää hakea nuuskaa autolla ilman, että viettää Venäjällä vähintään vuorokauden. Suomen tupakkalain tiukennuksen myötä suomalaisten rajanylitykset Venäjälle ovat vähentyneet huomattavasti (Etelä-Saimaa, 2016), mikä viittaa itärajan tupakkarallin hiipumiseen. Keskustelupalsta-aineistosta saamamme käsityksen mukaan myös Venäjän rooli Suomeen tuotavan nuuskan osalta on vähentynyt. Selvitystä ei toistettu Venäjän rajan tuntumassa vuonna 2016.

Johtopäätökset

Uuden tupakkalain myötä nuuskaa saa tuoda Ruotsista Suomeen painossa mitattuna aiempaa vähemmän. Rasiämääräisistä rajoituksista luopuminen on kuitenkin johtanut siihen, että lukumääräisesti nuuskarasioita voi tuoda Suomeen aiempaa enemmän. Tämä on ollut merkittävää etenkin siksi, että irtonuuskaa suositumpaa pussinuuskaa ei aiemminkaan ole ostettu 50 gramman rasioissa, vaan tyypillisesti puolta kevyemmissä rasioissa. Markkinoille on myös tullut uusia tuotteita, joissa painoltaan huomattavan kevyeen rasiaan on pakattu nikotiinipitoisuudeltaan erittäin vähäa nuuskaa. Tämä saattaa johtaa siihen, että rasia- ja nikotiinimäärissä mitattuna nuuskan maahantuonti kasvaa Ruotsista, Suomen pohjoisrajan tuntumasta ja ruotsinlaivoilta. Venäjältä nuuskan tuonti ei päässyt alun alkaenkaan kovin merkittäväksi, ja tilanne on ilmeisesti entisestään rauhoittunut Venäjän oman nuuskakiellon, uuteen tupakkalakiin sisällytetyn purutupakkakiellon sekä uusien aikarajoitusten myötä.

Nuuskan maahantuonnin lisääntyminen uuden lain myötä ei ole yllätys: uuden lain perusteluissa todetaan, että mikäli rasioiden määrään perustuvia rajoituksista luovuttaisiin, tulisi uusi laki käytännössä sallimaan yleisimmän nuuskatuotteen eli pussinuuskan aiempaa suuremman määrän maahantuonnin (HE 15/2016). Konsultaatioon lähetetyssä lakiluonnoksessa sallituksi tuontimääräksi esitetyn nuuskan maahantuonnin 500 gramman painorajoituksen nostaminen voimaanastuneessa tupakkalaissa 1 000 grammaan uhkaakin lisää nuuskankäyttöä Suomessa entisestään. Merkittävän osan suomalaisesta nuuskasta käyttävät täysikäisyyden molemmin puolin olevat nuoret miehet.

Haaparannan nuuskakauppa kukoistaa suomalaisten nuuskan ostajien ansiosta. Nuuska on koko Haaparannan vähittäismyynnin kannalta merkittävä liiketoiminnan muoto, eikä ole yllätys, että rajan tuntumaan on noussut useita nuuskaan erikoistuneita myymälöitä. Suomalaiset muodostavat selvän enemmistön Haaparannan nuuskan ostajista. Tätä väitettä tukevat paitsi netti- ja aikakauslehtiaineistomme, myös nuuskan myyntiin erikoistuneissa myymälöissä ja niiden edustoilla tehty havainnointi sekä keräämämme rekisterikilpiaineisto.

Ruotsin ja Suomen välistä laivaliikennettä ope-roivat laivayhtiöt eivät ole koeostoaimeistomme perusteella lupauksistaan ja uuden lainvalmistelun yhteydessä kirjatusta velvoitteestaan huolimatta parantaneet nuuskan myyntimäärien valvontaa aluksillaan. Maahantuonnin rajoitukset ylittävät määrät nuuskaa myytiin kaikilla vuosina 2015 ja 2016 toteutetuilla koeostokerroilla, ostoksia ei merkitty maihinnoisukorttiin eikä ostajaa informoitu maahantuonnin rajoituksista kertakaan oston yhteydessä. Valvonnan kiristämisen sijaan laivayhtiöt ovat ottaneet valikoimiinsa aiempaa kevyempiä nuuskarasioita, joita saa painonsa puolesta tuoda maahan laillisesti jopa yli 100 kappaletta. Näin ollen uusi tupakkalaki saattaa rasiämäärissä ja euroissa mitattuna jopa vauhdittaa laivojen nuuskan myyntiä.

Nuuskan laittoman maahantuonnin valvonta on puutteellista. Viranomaisten mahdollisuudet rajavalvontaan ja etenkin yksittäisten henkilöiden tarkastuksiin ovat rajalliset ilman erityistä syytä epäillä rikkomuksia EU:n sisärajoilla. Näin ollen, kun kahden EU-maan säädökset ovat erilaiset, aiheutuu salakuljetusriski, jota on vaikea valvoa. Lisäksi valvontaa hankaloittavat tullin rajalliset resurssit, joiden puitteissa tehdyssä priorisoinnissa nuuska ei ole ensimmäisten joukossa. Tulli onkin arvioinut, että laittomasti maahantuotavasta nuuskasta jää tullin tarkastuksissa kiinni karkeasti arvioituna vain kymmenisen prosenttia.

Ruotsi on luvannut EU-liittymissopimuksensa nuuskapoiikkeuksen ehtona tehdä kaikkensa, jotta nuuskaa ei saateta muiden EU-maiden markkinoille. Nuuskakauppojen kasaaminen Suomen rajan tuntumaan Haaparanta-Tornion kaksoiskaupunkiin saattaa noudattaa lain kirjainta (nuuska on markkinoilla Ruotsin maaperällä), muttei välttämättä sen henkeä. Suomen rajojen lähellä sijaitsevat nuuskaa myyvät liikkeet eivät kannu vastuuta nuuskan laittoman maahantuonnin valvonnasta. Ne eivät informoi asiakkaitaan Suomen nuuskan maahantuonnin rajoituksista tai rajoita nuuskan ostoja maahantuonnin rajoitusten mukaisesti. Viranomaiset eivät myöskään edellytä, että nuuskaa myyvät kaupat kertovat ostajilleen Ruotsin säädöksiä maastaviennistä, vaan asia on jätetty tullin huoleksi.

Nuuskan maahantuonnin ja suomalaisten nuuskan käytön vähentäminen edellyttää parempaa maahantuonnin – ja Ruotsin osalta maastaviennin – valvontaa sekä tiukempia rajoituksia. Tämä tarkoittaisi esimerkiksi henkilökohtaiseen käyttöön sallittavan maahantuontimäärän pienentämistä. Tupakkalakiin tulisi myös sisällyttää säädökset henkilökohtaiseen käyttöön tuotavan nuuskan nikotiinipitoisuuden enimmäismääristä, vastaamaan olemassa olevia säädöksiä savukkeiden ja sähkösavukkeissa käytettävien nesteiden enimmäispitoisuuksista. Laivayhtiöiden tulee myös voida odottaa toimivan lainsäätäjälle lupaamallaan tavalla nuuskan myynnin valvonnassa.

KIRJALLISUUS

- Aamulehti: Tulli tehostaa parhaillaan suuren nuuska-reitin valvontaa länsirajalla, 2016. <http://www.aamulehti.fi/kotimaa/tulli-tehostaa-parhaillaan-suuren-nuuska-reitin-valvontaa-lansirajalla-23884584> (luettu 14.12.2016)
- Etelä-Saimaa: Rajanylitysten määrä Kaakkois-Suomessa on vähentynyt viime vuodesta, 2016. <http://www.esaimaa.fi/Online/2016/12/07/Rajanylitysten%20m%C3%A4%C3%A4r%C3%A4%20Kaakkois-Suomessa%20on%20v%C3%A4hentynyt%20viime%20vuodesta%202016121621246/4> (luettu 15.12.2016)
- Hbwebben: Gränslost snus grund för superföretag, 2015. <http://hbwebben.se/granslost-snus-grundfor-superforetag/> (luettu 14.12.2016)
- HE 15/2016 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle tupakalaksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.
- HE 219/2016 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi tupakkalain muuttamisesta.
- Helldan, Anni & Helakorpi, Satu: Suomalaisen aikuisväestön terveyskäyttäytyminen ja terveys, kevät 2014. Raportti 6/2015. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2015.
- Helsingin Sanomat: Varustamat nuuskan myymisestä yli tuontirajoitusten: ”Pääsyt tapahtumaan selvä virhe”, 2015. <http://www.hs.fi/kotimaa/a1440642491364> (luettu 14.12.2016)
- Ilta-Sanomat: SM-liigajoukkueella hämmäntävää mainontaa – tässä seurapomon virallinen selitys, 2016. <http://www.iltasanomat.fi/sm-liiga/art-2000001112502.html> (luettu 14.12.2016)
- Imatralainen: Venäjä kielsi nuuskan myynnin – tämän vuoksi tavaraa vyöryy silti rajan yli, 2016. <http://www.imatralainen.fi/artikkeli/391395-venaja-kielsi-nuuskan-myyntin-taman-vuok-si-tavaraa-vyoryy-silti-rajan-yli> (luettu 14.12.2016)
- Kinnunen, Jaana M & Pere, Lasse & Lindfors, Pirjo & Ollila, Hanna & Rimpelä, Arja: Nuorten terveystapatutkimus 2015. Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö - 1977–2015. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 2015. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3592-1> (luettu 10.12.2016)
- L 13.8.1976/693: Tupakkalaki.
- L 30.12.1996/1266: Laki Ahvenanmaan maakuntaa koskevista poikkeuksista arvonlisävero- ja valmisteverolainsäädäntöön.
- L 304/2016: Tullilaki.
- L 549/2016: Tupakkalaki.
- MTV: Tulli ja ministeriö eri linjoilla nuuskan tuonnin rajoittamisesta – ”Nuuskakioskeja on jo”. 14.08.2015. [http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/tulli-ja-ministerio-eri-linjoilla-nuus-](http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/tulli-ja-ministerio-eri-linjoilla-nuuskan-tuonnin-rajoittamisesta-nuuska-kioskeja-on-jo)
- kan-tuonnin-rajoittamisesta-nuuska-kioskeja-on-jo/5263844 (luettu 14.12.2016)
- Peeters, Silvy & Evans, Karen: Russia: Snus targeted at young & wealthy. *Tobacco Control* 21 (2012): 5, 456–457.
- Pohjolan Sanomat: 2014. <http://www.pohjolansanomat.fi/arkisto?id=14296989> (luettu 9.8.2015)
- Ruotuväki: 2014.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna: Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV-kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, 2009.
- Savon seudun sanomat: Tulli takavarikoi viime vuonna 1,2 tonnia nuuskaa, 2016. <http://www.sss.fi/2016/05/tulli-takavarikoi-viime-vuonna-12-tonnia-nuuskaa/> (luettu 14.12.2016)
- Seura: Nuuskaa tiskin alta, 2012. <http://seura.fi/puheenaihe/nuuskaa-tiskin-alta/> (luettu 14.12.2016)
- Stumppi.fi: Nuuskaamisen kasvu näkyy varuskunnissa, 2014. <http://www.stumppi.fi/portal/stumppi/ajankohtaista?bid=618>
- Syöpäjärjestöt: SELVITYS: Nuuskan laittoman kaupan valvonnassa puutteita, 2015. <http://www.mynewsdesk.com/fi/pressreleases/selvitys-nuuskan-laitto-man-kaupan-valvonnassa-puutteita-1207686> (luettu 14.12.2016)
- TV4: Snus lockar finländare över gränsen, 2015. <http://www.tv4.se/nyheter/klipp/snus-lockar-finlandaren-3199769> (katsottu 14.12.2016)
- Valvira: Sekä savukkeiden että nuuskan matkustajatuonti kasvoi vuonna 2015, 2016. <https://www.valvira.fi/-/seka-savukkeiden-etta-nuuskan-matkustajatuonti-kasvoi-vuonna-2015> (luettu 10.12.2016)
- Wickholm, Seppo & Lahtinen, Aira & Ainamo, Anja & Rautalahti, Matti: Älykkäästi suunnitellut sosiaali- ja terveydenhuollon markkinat? Lääketieteellinen aikakauskirja *Duodecim* 128 (2012): 10, 1089–1096.
- Yle: Haaparannan nuuskakauppa kukoistaa, 2011. http://yle.fi/uutiset/haaparannan_nuuskauppa_kukoistaa/5471431 (luettu 14.12.2016)
- Yle: Laivavarustamo avaa nuuskamyymälän Uumajaan – Suomessa ei saa edes mainostaa, 2014. <http://yle.fi/uutiset/3-7157458> (luettu 14.12.2016)
- Yle: Nuuskan tuonti itärajan takaa yleistyä - ”Joillakin iskee ahneus”, 2013. <http://yle.fi/uutiset/3-6517605> (luettu 14.12.2016)
- Yle: Itärajan nuuskaralli lähestyy loppuaan – Venäjä kieltää nuuskan myynnin, 2016. <http://yle.fi/uutiset/3-8628907> (luettu 14.12.2016).

TIIVISTELMÄ

*Pekka Salminen & Risto Fonselius & Eeva Ollila:
Uusi tupakkalaki tuli – miten kävi nuuskan
maahantuonnin?*

Nuuskaa saa EU-maista myydä vain Ruotsissa, josta matkailija saa Suomen tupakkalain mukaan tuoda sitä rajoitetusti ja vain omaan käyttöönsä. Tästä huolimatta suomalaisten miesten ja poikien nuuskankäyttö on yleistä.

Vuosina 2015 ja 2016 tehtyjen selvitysten tavoitteena oli muodostaa kokonaiskuva siitä, mitä reittejä ja miten paljon nuuskaa tuodaan Suomeen ja kuinka nuuskan maahantuonnin rajoituksista tiedotetaan matkustajille ja miten niiden noudattamisesta huolehditaan. Selvityskokonaisuus tehtiin vanhan ja uuden tupakkalain aikana mahdollistaen näin uuden lain vaikutusten arvioinnin.

Uudessa, 15.8.2016 voimaan astuneessa tupakkalaisa nuuskan matkailijoille sallittua maahantuonnin painorajoitusta alennettiin 1 500 grammasta 1 000 grammaan. Samalla kuitenkin luovuttiin rasiämääräisestä rajoituksesta, joka vanhassa tupakkalaissa oli 30 rasiaa. Koska tärkein nuuskatuote, pussinuuska, on yleisesti ollut pakattu noin 25 gramman rasioihin (rajoittaen tuonnin 750 grammaan), poistaessaan rasiämääräisen rajoituksen uusi tupakkalaki käytännössä lisäsi sallittua pussinuuskan tuontimäärää.

Vuonna 2015 tehdyn media- ja keskustelupalsta-analyysin mukaan keskeisiksi nuuskan ostopaikoiksi määrittäytyivät: 1) Suomen rajan läheisyydessä olevat Pohjois-Ruotsin nuuskakaupakeskittymät, erityisesti Haapa-

rannassa, 2) ruotsinlaivat ja 3) Suomen raja-asemien läheisyydessä olevat nuuskan myyntipisteet Venäjällä. Pienemmissä määrin nuuskaa saattaa tulla Suomeen myös lentoteitse ja postitse.

Havainnointiin ja koeostoihin perustuvissa selvityksissä ilmeni, että vaikka nuuskan myynti on selvästi suunnattu suomalaisille niin Haaparannassa, Uumajan satamaterминаalissa kuin ruotsinlaivoillakin, kaikista mainituista ostopisteistä voi ongelmitta ostaa kerralla huomattavasti suurempia määriä nuuskaa kuin mitä matkailija saa Suomeen tuoda. Ruotsinlaivoja lukuun ottamatta matkailija ei saa mitään tietoa maahantuonnin rajoituksista. Ruotsinlaivoilla tieto liittyi vuonna 2016 lähinnä uuden tupakkalain tuomiin helpotuksiin rasiämäärärajoituksen poistuttua. Nuuskakaupassa rasiarajoituksen poistumista on hyödynnetty myös tuomalla myyntiin aiempaa kevyempiä ja nikotiinipitoisuudeltaan vahvempia nuuskia.

Nuuskan tuonti Venäjältä osoittautui vuonna 2015 havainnointipaikkakunnallamme merkittävästi niin Ruotsin rajan tuntumassa olevissa myyntipisteissä kuin ruotsinlaivojakin pienemmäksi. Lisäksi niin Venäjän kuin Suomenkin lainsäädäntöön on sittemmin tullut nuuskan tuontia Venäjältä vaikeuttavia tiukennuksia.

Suomen tullin vastaa nuuskan maahantuonnin valvonnasta. Tullin toimintavaltuudet EU:n sisärajalla, valvonnan rajalliset resurssit sekä nuuskavalvonnan annettu suhteellisen matalaprioriteetti rajoittavat nuuskan laitoman maahantuonnin tehokasta valvontaa.